

ساختار کتاب

کتاب شب امتحان دین و زندگی ۱ انسانی (دهم) از ۴ قسمت اصلی تشکیل شده است که به صورت زیر است:

۱- **آزمون‌های نوبت اول:** آزمون‌های شماره ۱ تا ۳ این کتاب مربوط به مباحث نوبت اول است که خودش به دو قسمت تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۱ و ۲ را درس به درس طبقه‌بندی کرده‌ایم. بنابراین شما به راحتی می‌توانید پس از خواندن هر درس از درس‌نامه تعدادی سؤال را بررسی کنید. حواستان باشد این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره‌ای و مثل یک آزمون کامل هستند.

ب) آزمون طبقه‌بندی نشده: آزمون شماره ۳ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم تا یک آزمون نوبت اول مشابه آزمونی را که معلمتان از شما خواهد گرفت، ببینید.

۲- **آزمون‌های نوبت دوم:** آزمون‌های شماره ۴ تا ۱۲ از کل کتاب و مطابق امتحان پایان سال طرح شده‌اند. این قسمت هم، خودش به ۲ بخش تقسیم می‌شود:

الف) آزمون‌های طبقه‌بندی شده: آزمون‌های شماره ۴ تا ۷ را که برای نوبت دوم طرح شده‌اند هم طبقه‌بندی کرده‌ایم. با این کار باز هم می‌توانید پس از خواندن هر درس تعدادی سؤال مرتبط را پاسخ دهید. هر کدام از این آزمون‌ها هم، ۲۰ نمره دارند در واقع در این بخش، شما ۴ آزمون کامل را می‌بینید.

ب) آزمون‌های طبقه‌بندی نشده: آزمون‌های شماره ۸ تا ۱۲ را طبقه‌بندی نکرده‌ایم؛ پس، در این بخش با ۵ آزمون نوبت دوم، مشابه آزمون پایان سال معلمتان مواجه خواهید شد.

۳- **پاسخ‌نامه تشریحی آزمون‌ها:** در پاسخ تشریحی آزمون‌ها تمام آن‌چه را که شما باید در امتحان بنویسید تا نمره کامل کسب کنید، برایتان نوشته‌ایم.

۴- **درس‌نامه کامل شب امتحانی:** این قسمت برگ برنده شما نسبت به کسانی است که این کتاب را نمی‌خوانند! در این قسمت تمام آن‌چه را که شما برای گرفتن نمره عالی در امتحان دین و زندگی (۱) انسانی نیاز دارید، تنها در ۱۲ صفحه آورده‌ایم، بخوانید و لذتش را ببرید!

فهرست

پاسخ‌نامه	آزمون	نوبت	
۲۳	۳	اول	آزمون شماره ۱ (طبقه‌بندی شده)
۲۳	۵	اول	آزمون شماره ۲ (طبقه‌بندی شده)
۲۳	۷	اول	آزمون شماره ۳ (طبقه‌بندی نشده)
۲۴	۹	دوم	آزمون شماره ۴ (طبقه‌بندی شده)
۲۴	۱۱	دوم	آزمون شماره ۵ (طبقه‌بندی شده)
۲۵	۱۳	دوم	آزمون شماره ۶ (طبقه‌بندی شده)
۲۵	۱۵	دوم	آزمون شماره ۷ (طبقه‌بندی شده)
۲۵	۱۷	دوم	آزمون شماره ۸ (طبقه‌بندی نشده)
۲۶	۱۸	دوم	آزمون شماره ۹ (طبقه‌بندی نشده)
۲۶	۱۹	دوم	آزمون شماره ۱۰ (طبقه‌بندی نشده)
۲۷	۲۱	دوم	آزمون شماره ۱۱ (طبقه‌بندی نشده)
۲۷	۲۲	دوم	آزمون شماره ۱۲ (طبقه‌بندی نشده)

۲۸

درس‌نامه توپ برای شب امتحان

کعبه	kheilisabz.com	زمان آزمون: ۷۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی ۱
نمره	نوبت اول پایه دهم دوره متوسطه دوم		آزمون شماره ۳	ردیف
	آیات و احادیث			
۱	آیه شریفه ﴿و ما خلقنا السَّمَاوَاتِ و الارض و ما بینهما لَاعِبِینَ ما خلقناهما اِلَّا بِالْحَقِّ﴾ دلالت بر این دارد که هر موجودی براساس به این جهان گام نهاده و به سوی در حرکت است.			
۱	با توجه به این سخن پیامبر ﷺ که فرمود: «النَّاسُ نِيَامٌ فَإِذَا مَاتُوا انْتَبَهَوْا» در دیدگاه اعتقاد به معاد، زندگی دنیوی و اخروی چه مفهومی دارد؟			
۰/۵	آیه «خداست که باها را می‌فرستد تا ابر را برانگیزاند، سپس آن ابر را به سوی سرزمینی مرده برانیم» بیانگر کدام دسته از استدلال‌های معاد است؟ درست یا نادرست بودن گزاره‌های زیر را مشخص کنید.			
۰/۵	انسان نیز مانند سایر موجودات، هدف از خلقت خود را می‌شناسد، آن را انتخاب می‌کند و به سوی آن گام برمی‌دارد. (.....)			
۰/۵	زندگی انسان‌ها داخل نظام عادلانه‌ای قرار دارد. از این رو خداوند وعده داده است که هر کس را به آن چه استحقاق دارد برساند. (.....)			
۰/۵	ارتباط انسان در عالم برزخ با دنیا به واسطه بازبودن پرونده همه اعمال برقرار است. (.....)			
۰/۵	تغییر در ساختار زمین و آسمان، جزء وقایع مرحله اول قیامت کبری است. (.....) جمله‌های زیر را با کلمه‌های مناسب تکمیل کنید.			
۰/۵	هدف و مسیر حرکت هر کس با و هماهنگی دارد.			
۰/۵	قوانین و مقررات جامعه و روابط بین افراد بر پایه پذیرش بنا شده است.			
۰/۵	امام حسین (ع) در دوره‌ای ذلت و شهادت می‌فرماید: من را جز سعادت و را جز ننگ و خواری نمی‌بینم.			
۰/۵	در مرحله قیامت که با حادثه شروع می‌شود، وقایعی رخ می‌دهد تا انسان‌ها آماده دریافت پاداش و کیفر شوند. به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.			
۰/۵	این تعبیر قرآن کریم: «به حیات دنیوی راضی شده و به آن آرام گرفته‌اند»، در مورد چه کسانی است؟			
۰/۵	اولین گام برای حرکت انسان در مسیر رسیدن به هدف خلقتش و دستیابی به رستگاری چیست؟			
۰/۵	چرا نمی‌توانیم رؤیای صادقه را به بعد جسمانی انسان نسبت دهیم؟			
۰/۵	بساط حیات در کدام مرحله از قیامت برچیده می‌شود؟			
	اصطلاحات زیر را تعریف کنید.			
۰/۵	نفس لوّامه:			
۰/۵	آثار ماتقدّم:			
	کشف ارتباط			
۱	هر یک از موارد ستون «الف» با کدام یک از گزینه‌های ستون «ب» در ارتباط است؟ (یک گزینه در ستون «ب» اضافه است).			
	«ب»		«الف»	
	الف) روح انسان		۱- ضرورت معاد	
	ب) جسم انسان		۲- توفی	
	پ) عدل الهی		۳- همراه همیشگی	
	ت) عمل انسان		۴- امکان معاد	
	ث) قدرت الهی			

شماره	kheilisabz.com	زمان آزمون: ۷۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی ۱
نمره	نوبت اول پایه دهم دوره متوسطه دوم		آزمون شماره ۳	
۱			به سؤال‌های زیر پاسخ تشریحی دهید.	
۱			آیا شخصیت انسان وابسته به جسم اوست؟ چرا؟	
۱			به جز منکرین معاد، چه کسانی دچار آثار و پیامدهای انکار معاد می‌شوند؟ چرا؟	
۱/۵			دو گرایش در وجود انسان را نام ببرید و بگویید وجود این گرایش‌ها چه ارتباطی با ضرورت وقوع معاد دارد؟	
۱			برزخ دوره بی‌خبری است یا دوره آگاهی و هوشیاری؟ پیامبر ﷺ پس از جنگ بدر در این مورد به یاران خود چه فرمودند؟	
۱			علت شهادت‌دادن اعضای بدن در روز قیامت چیست؟	
۱۶	جمع نمرات		موفق باشید	

ردیف	آزمون شماره ۵	نوبت دوم پایه دهم دوره متوسطه دوم	نمره
	دین و زندگی ۱	رشته: ادبیات و علوم انسانی	زمان آزمون: ۷۰ دقیقه
	kheilisabz.com		
۱	درس اول	به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید. نتیجه بندگی انسان در برابر خداوند چیست؟	۱
۰/۵	درس سوم	درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید. بعد غیرجسمانی انسان تجزیه و تحلیل نمی پذیرد و متلاشی نمی شود اما به مکان و زمان نیازمند و محدود است. (.....)	۲
۰/۵	درس چهارم	عبارت «نموت و نحیا و ما یهلکنا آلا الدھر»، بیانگر کدام دیدگاه در مورد معاد است؟	۳
۰/۵	درس پنجم	قرآن کریم در آیه «اللّٰه لا اله الا هو لیجمعنکم الی یوم القیامة لا ریب فیہ ...» بر چه چیز تأکید می کند؟	۴
۰/۵	درس ششم	درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید. در عالم برزخ، نیکوکار و بدکار در شرایط یکسانی هستند، چون پرونده اعمال هنوز باز است. (.....)	۵
۰/۵		اصطلاح «توفی» را تعریف کنید.	۶
۰/۵	درس هفتم	جمله زیر را با کلمه های مناسب تکمیل کنید. تابیدن نور حقیقت از جانب خداوند مربوط به مرحله قیامت است و برچیده شدن بساط حیات در مرحله صورت می گیرد.	۷
۰/۵	درس هشتم	جمله زیر با کلمه های مناسب تکمیل کنید. بنا بر سخن پیامبر ﷺ، همنشین همیشگی انسان اگر نیک باشد، و در غیر این صورت موجب انسان می شود.	۸
۰/۵		به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید. دوزخیان چه کسانی را در سرنوشت پرعذابشان مقصر می شمارند؟	۹
۰/۵		پاسخ درست را تشخیص دهید. کدام یک از گزینه ها، «پاداش و کیفری که نتیجه طبیعی خود عمل است» را توضیح می دهد؟ (۱) براساس مجموعه ای از قراردادهاست و آن چه در آن اهمیت دارد، تناسب میان جرم و کیفر است تا عدالت برقرار گردد. (۲) انسان ها نمی توانند آن را تغییر دهند، بلکه باید خود را با آن هماهنگ کنند و با آگاهی کامل از آن، برنامه خود را تنظیم کنند.	۱۰
۰/۵	درس نهم	فرمایش پیامبر ﷺ را در مورد رسیدگی به اعمال بنویسید.	۱۱
۱		به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید. این که می گوئیم «راه سعادت ما قرین رضایت خداست»، به چه معنا است؟	۱۲
۰/۵	درس دهم	جمله زیر را با کلمه های مناسب تکمیل کنید. توکل بر خدا به معنای و سپردن به اوست.	۱۳

شماره	kheilisabz.com	زمان آزمون: ۷۰ دقیقه	رشته: ادبیات و علوم انسانی	دین و زندگی ۱
ردیف	نوبت دوم پایه دهم دوره متوسطه دوم		آزمون شماره ۵	
۱۴	۱/۵	<p>به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید.</p> <p>شرط اخلاص در توکل را توضیح دهید.</p> <p style="text-align: center;">درس یازدهم</p>		
۱۵	۰/۵	<p>به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>به چه دلیل عشق و محبت الهی باعث تغییرات بسیار در انسان می شود؟</p>		
۱۶	۰/۵	<p>اصطلاح «تولی» را تعریف کنید.</p>		
۱۷	۱	<p>به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید.</p> <p>توضیح دهید که آیا این جمله صحیح است که برخی می گویند: «اگر قلب انسان با خدا باشد، کافی است و عمل به دستورهایی او ضرورتی ندارد»؟</p> <p style="text-align: center;">درس دوازدهم</p>		
۱۸	۰/۵	<p>هر یک از عبارتهای «تنهی عن الفحشاء والمنکر» و «لعلکم تتقون»، بیانگر فایده کدام یک از واجبات است؟</p>		
۱۹	۰/۵	<p>به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.</p> <p>فرزندی که با نهدی پدر و مادر به سفری برود که بر او واجب نبوده است، حکم نماز و روزه اش چیست؟</p>		
۲۰	۱	<p>به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید.</p> <p>کسی که کفاره جمع بر او واجب می شود، برای قضای روزه اش چه کارهایی باید انجام دهد؟</p> <p style="text-align: center;">درس سیزدهم</p>		
۲۱	۰/۵	<p>درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید.</p> <p>انسان عقیف از مقبولیت گریزان است و خود را بارز تر از آن می داند که بخواهد مقبولیتش باعث جلب توجه ظاهری شود. (.....)</p>		
۲۲	۱	<p>به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید.</p> <p>چرا دینی که ما را به آراستگی توصیه می کند، از خودنمایی و افراط در آراستگی پرهیز می دهد؟</p> <p style="text-align: center;">درس چهاردهم</p>		
۲۳	۰/۵	<p>درست یا نادرست بودن جمله زیر را مشخص کنید.</p> <p>حجاب زنان راهبه نشان می دهد که از نظر آنان داشتن حجاب، به دینداری نزدیک تر است. (.....)</p>		
۲۴	۱	<p>به سؤال زیر پاسخ تشریحی دهید.</p> <p>چگونه رعایت قانون حجاب موجب می شود که سلامت اخلاقی جامعه بالا رود و حریم و حرمت زنان حفظ شود؟</p>		
۱۶	جمع نمرات		موفق باشید	

آزمون شماره ۳ (نوبت اول)

- ۱- برنامه حساب شده‌ای - هدف حکیمانه‌ای (صفحه ۱۵)
- ۲- در این دیدگاه، زندگی دنیوی همچون خوابی کوتاه و گذراست و زندگی حقیقی در جهان دیگر معنا می‌یابد. (صفحه ۴۳)
- ۳- استدلال‌هایی که بر امکان معاد دلالت دارند. (صفحه‌های ۵۴ و ۵۵)
- ۴- نادرست - انسان در پهلوانگی رسیدن به هدفش با سایر موجودات تفاوت دارد و فقط اوست که هدفش را انتساب می‌کند. (صفحه ۱۵)
- ۵- درست (صفحه ۵۶)
- ۶- نادرست - این ارتباط به واسطه بازبودن پرونده برقی از اعمال انسان است. (صفحه ۶۳)
- ۷- درست (صفحه ۷۳)
- ۸- توانایی‌ها - سرمایه‌هایش (صفحه ۲۶)
- ۹- «من» ثابت (صفحه ۳۶)
- ۱۰- مرگ - زندگی با ظالمان (صفحه ۴۵)
- ۱۱- دوم - زنده شدن همه انسان‌ها (صفحه ۷۳)
- ۱۲- کسانی که به هدفی بالاتر از لذت‌های مادی و سرگرم شدن به آن نمی‌اندیشند. (صفحه ۱۹)
- ۱۳- اولین گام، شناخت انسان است. (صفحه ۲۴)
- ۱۴- زیرا انسان در این قبیل خواب‌ها از ظرف زمان و مکان خود خارج می‌شود، در حالی که جسم او در رختخواب است. (صفحه ۳۶)
- ۱۵- در مرحله اول قیامت (مرگ اهل آسمان‌ها و زمین) (صفحه ۷۳)

۱۶- سرزنشگر درونی است که سبب می‌شود هنگام ارتکاب گناه، خود را سرزنش و ملامت کرده و در اندیشه جبران برآییم. (صفحه ۲۶)

۱۷- آثار و نتایج برخی از اعمال، محدود به دوران زندگی انسان است و با مرگ، پرونده این اعمال بسته می‌شود. (صفحه ۶۴)

۱۸- ۱) پ (عدل الهی) (صفحه ۵۶)

۲) الف (روح انسان) (صفحه ۶۳)

۳) ت (عمل انسان) (صفحه ۶۶)

۴) ث (قدرت الهی) (صفحه ۵۴)

۱۹- خیر، اگر شخصیت یا «من» انسان وابسته به جسم او باشد، باید در دوران عمر بارها عوض شده و به شخص دیگری تبدیل شده باشد، در صورتی که چنین نیست. هر کس این را در خود می‌یابد که کس دیگری جایگزین او نشده و او همواره خودش بوده است و همه کارهای خوب و بدش را در طول سالیان به «خود» نسبت می‌دهد. (صفحه ۳۵)

۲۰- کسانی که معاد را قبول دارند، اما این قبول داشتن به ایمان و باور قلبی تبدیل نشده است. زیرا این افراد به دلیل فرورفتن در هوس‌ها، دنیا را معبود و هدف خود قرار می‌دهند و از یاد آخرت غافل می‌شوند و به همین خاطر رفتارشان با منکران معاد تفاوتی ندارد. (صفحه ۴۷)

۲۱- دو گرایش: میل به جاودانگی و بقا - میل به کمالات و زیبایی‌های بی‌نهایت. خداوند حکیم است و کار بی‌بهره انجام نمی‌دهد و اگر تمایلات و گرایش‌هایی در وجود انسان قرار داده، پاسخ مناسب آن را هم پیش‌بینی کرده است. نمی‌شود که خداوند گرایش به بقا و میل به کمالات بی‌نهایت را در وجود انسان بگذارد و او را در حالی که مشتاق حیات ابدی و کسب استعدادها و سرمایه‌های مختلف است، از هستی بیندازد. عمر محدود انسان‌ها پاسخگوی این نیازها نیست پس قطعاً سرای دیگری در پیش است. (صفحه ۵۶)

۲۲- برزخ دوره هوشیاری و آگاهی است - پیامبر ﷺ پس از مخاطب قرار دادن بزرگان کشته‌شده کفار در جنگ بدر فرمود: قسم به کسی که جانم در دست اوست، ایشان به این کلام از شما شنواترند و فقط در پاسخ‌دادن توانا نیستند. (صفحه ۶۵)

۲۳- به دروغ متوسل شدن بدکاران و سوگند دروغ خوردن آن‌ها تا شاید خود را از مهلکه نجات دهند، سبب می‌شود که خداوند بر دهان آن‌ها مهر خاموشی بزند و اعضا و جوارح آن‌ها به اذن خداوند شروع به سخن کنند و علیه صاحب خود شهادت بدهند. (صفحه ۷۵)

آزمون شماره ۵ (نوبت دوم)

۱- انسان شایسته دریافت لطف و رحمت ویژه خداوند می‌شود و به زندگی سعادت‌مندان در دنیا و آخرت می‌رسد. (صفحه ۱۸)

۲- نادرست - بعد غیرهسمانی یا روحانی انسان به زمان و مکان محدود نیست. (صفحه ۳۵)

۳- دیدگاه انکار معاد (صفحه ۴۶)

۴- وقوع قیامت و آخرت (صفحه ۵۳)

۵- نادرست - در عالم برزخ، شفیع اگر نیکوکار باشد، از لذت‌های آن برخوردار و اگر بدکار و شقی باشد، از رنج‌ها و دردهای آن متألم می‌گردد. (صفحه ۶۳)

۶- توفی: به معنای دریافت تمام و کامل است. (صفحه ۶۳)

۷- دوم - اول (صفحه‌های ۷۳ و ۷۴)

۸- مایهٔ انس - وحشت (صفحه ۸۷)

۹- شیطان و بزرگان خود را مقصر می‌شمارند. (صفحه ۸۵)

۱۰- گزینه (۱) درست است. (صفحه ۸۶)

۱۱- به حساب خود رسیدگی کنید، قبل از این‌که به حساب شما برسند. (صفحه ۹۷)

۱۲- یعنی وقتی خدا از ما راضی خواهد بود که ما در مسیر سعادت و خوشبختی خود گام برداریم و آن‌گاه از ما ناخشنود خواهد بود که به خود ظلم کنیم و در مسیر هلاکت خود قدم گذاریم. (صفحه ۹۵)

۱۳- اعتماد به خداوند - نتیجه کارها (صفحه ۱۰۷)

۱۴- توکل کردن فقط به معنای گفتن جمله «خداایا، بر تو توکل می‌کنم» نیست، بلکه انسان باید در قلب خود بر خدا توکل کند و واقعاً او را تکیه‌گاه خود ببیند. اگر این‌گونه باشیم، خداوند کارهای ما را به بهترین وجه چاره خواهد کرد و آن‌چه را حقیقتاً به نفع ماست، پیش خواهد آورد. (صفحه ۱۰۸)

۱۵- زیرا قلب انسان جایگاه خداست و جز با خدا آرام و قرار نمی‌یابد. (صفحه ۱۱۶)

۱۶- توفی به معنای دوستی با خدا و دوستان اوست. (صفحه ۱۱۹)

۱۷- خیر - توجیه نادرستی است که با کلام خداوند سازگار نیست؛ زیرا خداوند عمل به دستورهایش را که توسط پیامبر ارسال شده است، شرط اصلی دوستی با خدا اعلام می‌کند. (صفحه ۱۱۷)

۱۸- «تنهی عن الفحشاء و المنکر»، مربوط به تأثیر نماز است و «لعلکم تتقون» بیانگر فایده روزه است. (صفحه‌های ۱۲۸ و ۱۳۳)

۱۹- باید نماز را تمام بخواند و روزه‌اش را بگیرد. (صفحه ۱۳۴)

- ۲۰- (۱) برای هر روز، دو ماه روزه بگیرد. (۲) به شصت فقیر طعام بدهد. (هر فقیر یک مُد) البته اگر هر دو برایش ممکن نبود می‌تواند هر کدام را ممکن است، انجام دهد. (صفحه ۱۳۴)
- ۲۱- نادرست - انسان عقیف از مقبولیت گریزان نیست. (صفحه ۱۴۳)
- ۲۲- زیرا زیاده‌روی در آراستگی و توجه بیش از حد به آن باعث غفلت انسان از هدف اصلی زندگی و مشغول شدن به کارهایی می‌شود که عاقبتی جز دور شدن از خدا ندارد. (صفحه ۱۴۳)
- ۲۳- درست (صفحه ۱۵۳)
- ۲۴- قانون حجاب کمک می‌کند تا جامعه به جای آن‌که ارزش زن را در ظاهر و قیافه وی خلاصه کند، به شخصیت، استعدادها و کرامت ذاتی وی توجه کند. (صفحه ۱۵۳)

درس نامه توپ برای شب امتحان

هدف‌های اصلی

پایان‌ناپذیر و همیشگی هستند؛ مانند خیرخواهی نسبت به دیگران.

هدف‌های فرعی

پایان‌پذیرند؛ مانند: مال و ثروت.

نکته: هدف‌های اصلی و فرعی، هر دو خوب و برای زندگی ما ضروری‌اند. مهم این است که: **۱** هدف فرعی را به جای هدف اصلی قرار ندهیم. **۲** آن‌قدر به اهداف فرعی دل نبندیم که مانع رسیدن به هدف اصلی شود.

برترین هدف

- هر انسانی درون خود در جست‌وجوی سرچشمه خوبی‌ها و زیبایی‌ها است و تا به آن نرسد، آرام و قرار ندارد.

- خداوند، خالق و سرچشمه همه کمالات و زیبایی‌هاست و کمالات و خوبی‌هایش حد و اندازه ندارد. **○** انسان که روح بی‌نهایت طلب دارد و خوبی‌ها را به صورت بی‌پایان می‌خواهد، شایسته است که تنها **خدا و بندگی او**، هدف نهایی‌اش باشد.

﴿و ما خلقت الجنّ و الانس الا ليعبدون﴾
ترجمه: جنّ و انسان را نیافریدیم مگر این‌که مرا عبادت کنند.

(ذاریات، ۵۶)

پیام آیه: خداوند هدف آفرینش جن و انسان را عبادت خود بیان می‌کند.

مفهوم عبادت در تعالیم دین اسلام

هر حرکت و عملی که با انگیزه رضای خداوند و براساس معیارهای دینی صورت‌گیرد، عبادت است. **مثال:** خدمت به محرومان، آشپزی کردن، علم‌آموزی و ... اگر برای رضایت خدا باشد، عبادت است.

﴿قل انّ صلاتی و تسکمی و محیای و مماتی لله ربّ العالمین﴾
ترجمه: بگو نماز، تمامی اعمالم و زندگی و مرگ من برای خداست که پروردگار جهانیان است.

(انعام، ۱۶۲)

پیام آیه: کامل‌ترین تعبیر درباره «زندگی به خاطر خدا»

○ اگر هدف و مقصد زندگی، خدا باشد:

معنای شکست می‌شود ← دور شدن از خدا

معنای پیروزی می‌شود ← نزدیک شدن به خدا

چیزی ما را خوشحال می‌کند که ← ما را به خدا برساند.

چیزی ما را آزرده می‌کند که ← ما را از خدا دور کند.

○ بندگی خدا باعث می‌شود:

۱ انسان شایسته دریافت لطف و رحمت و ویژه خداوند شود و **۲** به زندگی سعادت‌مندانه در دنیا و آخرت برسد.

کسانی که لذت‌های مادی دنیا را هدف اصلی قرار داده‌اند:

- به تعبیر قرآن: به حیات دنیوی راضی شده و به آن آرام گرفته‌اند.

- مصداق کسانی‌اند که بهترین و باارزش‌ترین دارایی و سرمایه خود را صرف کارهای کم‌ارزش می‌کنند.

افراد زیرک، خداوند و بندگی او را هدف قرار می‌دهند:

- این افراد می‌دانند که به میزانی که هدف‌ها برتر و جامع‌تر باشد، هدف‌های بیشتری را درون خود جای می‌دهند.

- آن‌ها با انتخاب عبادت و بندگی خدا به عنوان هدف، با یک تیر چند نشان می‌زنند:

۱ از بهره‌های مادی زندگی استفاده درست می‌کنند.

۲ آخرت خود را نیز آباد می‌کنند (چون همه کارهای خود را برای رضای خدا انجام می‌دهند و خود را به خدا نزدیک می‌کنند).

درس اول: هدف آفرینش

ما انسان‌ها برای چه خلق شده‌ایم و هدف از زندگی ما در جهان چیست؟

○ پاسخ به این سؤال بسیار مهم و حیاتی است؛ زیرا:

اگر هدف از خلقت خود را ندانیم، ممکن است عمر خود را به اشتباه صرف کارهایی کنیم که برای آن‌ها خلق نشده‌ایم. از این‌رو سرمایه‌ای را از دست می‌دهیم که:

۱ ارزش آن با هیچ چیز قابل مقایسه نیست؛

۲ امکان به‌دست‌آوردن مجدد آن وجود ندارد.

جهان‌هدفمند

○ همه موجودات جهان، هدفمند خلق شده‌اند ← زیرا خالق آن‌ها خداوند حکیم است که هیچ کاری را بیهوده انجام نمی‌دهد.

○ قرآن کریم در آیات گوناگون بر «حق» بودن آفرینش جهان تأکید می‌کند:

﴿و ما خلقتنا السماوات و الارض و ما بینهما لاعین ما خلقناهما الا بالحق﴾

(رقان، ۳۸ و ۳۹)

ترجمه: ما آسمان‌ها و زمین و آنچه بین آن‌ها است را به بازیچه نیافریدیم، آن‌ها را جز به حق خلق نکردیم.

پیام آیه: **۱** حق بودن آفرینش آسمان‌ها و زمین یعنی هدف‌دار بودن خلقت آن‌ها.

۲ هر موجودی براساس برنامه حساب‌شده‌ای به این جهان گام نهاده و به سوی هدف حکیمانه‌ای در حرکت است.

○ انسان نیز مانند سایر موجودات، خلقتش دارای هدف است و زندگی در این دنیا فرصتی است برای او تا به هدف خلقتش برسد.

تفاوت انسان با سایر موجودات در چگونگی رسیدن به هدف

اولین تفاوت

انسان: خودش باید هدف خلقتش را بشناسد، آن را انتخاب کند و به سوی گام بردارد.

گیاهان: به صورت طبیعی و حیوانات: به صورت غریزی به سوی هدف خود حرکت می‌کنند.

دومین تفاوت

انسان: روحیه‌ای بی‌نهایت طلب دارد و عطش او در دستیابی به خواسته‌هایش کم نشده و روزبه‌روز بیشتر می‌شود. او به دنبال پایان‌ناپذیرها است و هدف‌هایی را انتخاب می‌کند که پایان نیابد و تمام نشود.

حیوانات و گیاهان: هدف‌های محدودی دارند و وقتی به سرحدی از رشد و کمال می‌رسند، متوقف می‌شوند. گویی راهشان به پایان رسیده است.

اختلاف در انتخاب هدف

هر کس با بینش و نگرش خاص خود به سراغ هدفی می‌رود.

مثال: کسی که ببنیدشد کمک به دیگران ارزشمند است، می‌کوشد به دیگران کمک کند.

کسی هم که داشتن شهرت را مهم می‌داند، به دنبال شهرت می‌رود و ...

نتیجه این‌که: اختلاف در انتخاب هدف، ریشه در نوع اندیشه انسان دارد.

با **۱** مشخص کردن ارزش هدف‌ها و **۲** رتبه‌دادن به آن‌ها متناسب با ارزشی که دارند،

هدف‌های زندگی به هدف‌های اصلی و فرعی تقسیم می‌شوند.

- اینان مثل کوهنوردانی هستند که هم تندرستی خود را تأمین می‌کنند و هم در مسیر رسیدن به قله از زیبایی‌ها بهره می‌برند.

﴿مَنْ كَانَ يَرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الْآخِرَةِ﴾ (نساء، ۱۳۴)
ترجمه: هر کس نعمت و پاداش دنیا را بخواهد، نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خداست.

پیام آیه: انسان‌های زیرک با انتخاب بندگی خداوند به عنوان هدف، هم از زندگی دنیا بهره می‌برند و هم آخرت خود را آباد می‌کنند.

○ بندگی و عبادت خداوند به عنوان هدف، به همان میزان که بزرگ و ضامن خوشبختی ما است، **همت بزرگ و اراده محکم** می‌خواهد.

ای دوست، شکر بهتر یا آن که شکر سازد؟ خوبی قمر بهتر، یا آن که قمر سازد؟
مفهوم: خداوند سرچشمه خوبی‌ها است و انتخاب بندگی او، برترین هدف است.

درس دوم: پرواز

○ سعادت و خوشبختی انسان جز با گام برداشتن و رسیدن به هدف نهایی خلقتش یعنی «عبودیت خداوند» میسر نمی‌شود.

○ اولین گام برای حرکت در این مسیر، **شناخت انسان** است؛ یعنی:

- 1 شناخت سرمایه‌ها، توانایی‌ها و استعدادها و
 - 2 شناخت موانع حرکت انسان در مسیر عبودیت
- به همین دلیل، خودشناسی، **سودمندترین دانش‌ها** است.

سرمایه‌های انسان

خداوند با دادن نعمت‌های مادی و معنوی، ما را گرامی داشته و به ما کرامت بخشیده و بر بسیاری از مخلوقات برتری داده است، آن‌چه در آسمان‌ها و زمین است برای ما آفریده و توانایی بهره‌مندی از آن‌ها را در وجود ما قرار داده است.

○ همه این‌ها نشان می‌دهد — خداوند در نظام هستی برای انسان **جایگاه ویژه‌ای** قائل است.

○ خداوند برای طی کردن مسیر رشد و رسیدن به هدف نهایی، سرمایه‌هایی در اختیار انسان قرار داده است.

○ دو عامل بسیار مهم برای حرکت انسان در مسیر رشد:

الف) در گام نخست، شناخت انسان و سرمایه‌هایش

ب) بهره‌گیری از آن‌ها در گام بعد

این سرمایه‌ها عبارت‌اند از:

- 1 قوه عقل و تفکر
- 2 اختیار و اراده
- 3 گرایش به خیر و نیکی
- 4 نفس لوامه
- 5 هدایت الهی

۱- قوه عقل و تفکر

اعطای این نیرو برای آن است که با آن: بیندیشیم و راه درست را از غلط تشخیص دهیم و حقایق را دریابیم و از جهل و نادانی دور شویم.

۲- قدرت اختیار و اراده

انسان دارای اراده و اختیار و مسئول سرنوشت خویش است.

اعطای این نیرو برای گزینش راه رستگاری و دوری از شقاوت است.

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِنَّمَا شَاكَرَ وَأَمَّا كَفُورًا﴾ (انسان، ۳)
ترجمه: ما را به او نشان دادیم؛ یا سپاس‌گزار خواهد بود یا ناسپاس.

پیام آیه: **اختیار و اراده**، یکی از سرمایه‌های انسان برای رسیدن به هدف

۳- گرایش به خیر و نیکی

آن‌چه خداوند در ما قرار داده است:

- شناخت خیر و نیکی و گرایش به آن — تا به خیر و نیکی رو آوریم.

- شناخت بدی و زشتی و بیزاری از آن — تا از گناه و زشتی پرهیزیم.

به همین دلیل، انسان‌ها فضیلتی چون صداقت، عزت نفس و عدالت را دوست داشته و از دورویی، حقارت نفس، ربا و ظلم بیزارند.

﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَالْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ (شمس، ۷ و ۸)
ترجمه: سوگند به نفس و آن که سامانش بخشید، آن‌گاه بدکاری و تقوایش را به او الهام کرد.

پیام آیه: **گرایش به خیر و نیکی**، یکی از سرمایه‌های انسان برای رسیدن به هدف

۴- نفس لوامه

گرایش به نیکی و زیبایی سبب واکنش انسان در مقابل زشتی و گناه است. عامل درونی دیگری نیز سبب می‌شود اگر به گناه آلوده شدیم — خود را **سرزنش** کنیم و اندیشه **جبران** برآییم.

قرآن کریم این سرزنشگر درونی را «**نفس لوامه**» نامیده و به آن سوگند خورده است:

﴿وَلَا أَقْسَمُ بِاللَّوْأَمَةِ﴾ (قیامت، ۲)
ترجمه: و سوگند به نفس ملامت‌کننده

پیام آیه: نفس لوامه، عامل سرزنش درونی انسان

۵- هدایت الهی

فرستادن پیامبران و پیشوایان پاک و دلسوز همراه با کتاب راهنما برای آن است که: راه سعادت را به ما نشان دهند و در پیمودن راه حق به ما کمک کنند.

نکته: هدف و مسیر حرکت هر کس با **توانایی‌ها و سرمایه‌هایش** هماهنگی دارد.

انسان سرمایه‌های عظیم و ارزشمندی همچون عقل، وجدان و راهنمایان الهی دارد؛ اگر هدف از خلقت ما خوردن، خوابیدن و خوش بودن بود (مانند حیوانات) آیا به این سرمایه‌ها نیازی داشتیم؟! قطعاً خیر.

پس هدف ما باید به وسعت سرمایه‌هایمان باشد.

موانع رسیدن به هدف

۱- نفس اماره (عامل درونی)

تعریف: میل سرکشی که در درون انسان طغیان می‌کند و وی را به گناه فرامی‌خواند، «نفس اماره»، یعنی فرمان‌دهنده به بدی‌ها نامیده می‌شود.

○ این عامل، انسان‌ها را برای رسیدن به لذت‌های زودگذر دنیایی، به **گناه دعوت** می‌کند و از پیروی از **عقل و وجدان** باز می‌دارد.

حضرت علی علیه السلام: «**دشمن‌ترین دشمن تو، همان نفسی است که در درون تو است.**»

۲- شیطان (عامل بیرونی)

○ خود را برتر از آدمیان می‌پندارد و سوگند یاد کرده که فرزندان آدم را فریب دهد و از رسیدن به بهشت بازدارد.

کار او **وسوسه کردن** و **فریب‌دادن** است و جز این، راه نفوذ دیگری ندارد.

خود انسان است که به او اجازه وسوسه می‌دهد یا راه فریب او را می‌بندد.

○ وجود شیطان مانع اختیار و اراده ما در تصمیم‌گیری‌ها نمی‌شود، همان‌طور که، **شیطان، خود در قیامت، به اهل جهنم می‌گوید:**

- خداوند به شما وعده حق داد، اما من به شما وعده‌ای دادم و خلاف آن عمل کردم.

- من بر شما **تسلطی نداشتم**، فقط شما را به گناه دعوت کردم.

- خودتان بودید که دعوت مرا پذیرفتید. خود را سرزنش کنید نه مرا.

- نه من می‌توانم به شما کمکی کنم و نه شما می‌توانید مرا نجات دهید.

راه‌های شیطان برای فریب انسان:

- ۱ غافل‌کردن از خدا و یاد او
- ۲ زیبا و لذت‌بخش نشان دادن گناه
- ۳ سرگرم‌کردن به آرزوهای سراب‌گونه دنیایی
- ۴ ایجاد کینه و دشمنی میان مردم

علت رانده‌شدن شیطان از درگاه خداوند:

فرمان خدا را برای سجده بر انسان اطاعت نکرد.
پیامبر ﷺ می‌فرماید: خداوند به انسان‌هایی که بنده شیطان می‌شوند، این‌گونه خطاب می‌کند: من به خاطر تو شیطان را طرد کردم؛ اما تو او را دوست خود گرفتی و به اطاعت او درآمدی؟
راه شکست این دشمن:

امام عصر علیه السلام می‌فرماید: «هیچ چیز مانند نماز، بینی شیطان را به خاک نمی‌مالد».

درس سو: خود حقیقی

جسم و روح

وجود انسان از دو بعد تشکیل شده است:

۱- بعد جسمانی و مادی:

الف تجزیه و تحلیل می‌پذیرد. **ب** سرانجام فرسوده و متلاشی می‌گردد. **پ** به مکان و زمان نیازمند و محدود است.

۲- بعد روحانی و غیرجسمانی:

الف تجزیه و تحلیل نمی‌پذیرد. **ب** متلاشی نمی‌شود. **پ** بعد از مرگ بدن باقی می‌ماند و آگاهی و حیات خود را از دست نمی‌دهد.

نشانه‌ها و دلایل وجود بعد روحانی

الف ثابت بودن «خود»:

هر کس درک روشنی از «خود» دارد و در اثبات وجود چیزی که از آن تعبیر به «من» می‌کند، به هیچ استدلالی نیاز ندارد.

● با وجود تغییرات بسیاری که جسم در طول زندگی خواهد داشت و این‌که انسان در طول زندگی حالت‌های گوناگونی پیدا می‌کند اما یک «محور ثابت» و «حقیقت تغییرناپذیر» دارد که به پشتوانه آن می‌گوید: «گذشته آن‌گونه بودم و اکنون این‌گونه هستم».

● این حقیقت ثابت که شخصیت و «من» انسان است، وابسته به جسم او نیست که اگر چنین بود، بارها عوض شده و به شخص دیگری تبدیل شده بود.

● قوانین و مقررات جامعه و روابط بین افراد نیز بر پایه پذیرش همین «من» ثابت بنا شده‌اند.

مثال: از کسی که بیست سال قبل کتابی نوشته یا قانون علمی کشف کرده، تجلیل می‌کنیم یا اگر کسی بیست سال قبل جنایتی کرده و اکنون دستگیر شده باشد، او را مجازات می‌کنیم.

● هم‌چنین با از دست دادن قسمتی از بدن، هویت و «من» انسان کم نمی‌شود ← ثبات هویت و «خود»، ما، ناشی از ثبات اندام‌های ما نیست.

ب خواب و رؤیا:

رؤیاهای ما در خواب، انواع مختلف دارند:

- ۱ برخی، از اتفاق‌ها و حوادث روزانه ما سرچشمه می‌گیرند.
- ۲ برخی کابوس هستند و دارای صحنه‌های آشفته و بی‌اساس.

۳ رؤیاهای صادقانه: برخی خواب‌ها، خبر از حوادث گذشته یا رویدادهای آینده می‌دهند یا نشان‌دهنده مکانی هستند که هرگز در بیداری آن‌جا را ندیده‌ایم و بعدها در خارج، آن مکان‌ها را مشاهده می‌کنیم. گاهی ممکن است حادثه‌ای را که در خواب دیده‌ایم، باور نکرده و به آن اعتنا نکنیم، اما بعد از مدت‌زمانی همان رؤیا با تمام جزئیات به وقوع بپیوندد.

ویژگی رؤیای صادقانه: انسان از ظرف زمان و مکان خود خارج می‌شود و به زمانی در گذشته یا در آینده می‌رود، در حالی که جسم او در رختخواب است و چشم و گوش او چیزی نمی‌بیند و نمی‌شنود.

● نمونه‌هایی از رؤیاهای صادقانه در قرآن کریم در ماجرای حضرت یوسف علیه السلام وجود دارد.

نتیجه

بعد غیرجسمانی (روحانی) انسان:

- در فرهنگ دینی، به «روح» تعبیر شده است.
- به ما توانایی «انتخاب» و «تصمیم‌گیری» می‌دهد.
- به دنبال کمالات نامحدود است.
- توانایی درک واقعیات و تفکر و اندیشه به ما می‌بخشد.
- فضیلت‌ها و رذیلت‌های اخلاقی را کسب می‌کند.
- در صورت آراسته‌شدن به فضیلت‌ها، مقرب درگاه خدا و مسجود فرشتگان می‌شود.
- اگر به رذیلت‌ها آلوده شود، تا اعماق جهنم سقوط می‌کند.

درس چهارم: پنجره‌ای به روشنایی

فرصت انسان برای استفاده از سرمایه‌های رشد و رسیدن به هدف خلقت، محدود است و این فرصت با مرگ پایان می‌پذیرد.

با مرگ، پرونده زندگی انسان در دنیا بسته خواهد شد و انسان را از مرگ گریزی نیست. **دو دیدگاه در مورد مرگ:** ۱) اعتقاد به معاد؛ ۲) انکار معاد

دیدگاه اول: اعتقاد به معاد

انسان دارای دو بُعد جسمانی و روحانی است.

ویژگی‌های بُعد جسمانی

- ۱ مانند سایر اجسام دائم در حال تغییر و دگرگونی است.
- ۲ سرانجام فرسوده و متلاشی می‌گردد.

ویژگی‌های بُعد روحانی (غیرجسمانی)

- ۱ تجزیه و تحلیل نمی‌پذیرد.
 - ۲ متلاشی نمی‌شود.
 - ۳ بعد از مرگ بدن، باقی می‌ماند و آگاهی و حیات خود را از دست نمی‌دهد.
- به همین دلیل پیامبران الهی و پیروان آنان:
- مرگ را پایان‌بخش دفتر زندگی نمی‌پندارند.
 - آن را غروب برای جسم و تن انسان و طلوعی درخشان‌تر برای روح انسان می‌دانند.
 - آنان مرگ را پلی به حساب می‌آورند که آدمی را از یک هستی (دنیا) به هستی بالاتر (آخرت) منتقل می‌کند.

سخنان پیامبر ﷺ:

۱ برای نابودی و فنا خلق نشده‌اید، بلکه برای بقا آفریده شده‌اید و با مرگ تنها از جهانی به جهان دیگر منتقل می‌شوید.

۲ **باهوش‌ترین مؤمنان** کسانی هستند که فراوان به یاد مرگ‌اند و بهتر از دیگران خود را برای آن آماده می‌کنند.

۳ **الناس نیامّ فاذا ماتوا، انتبهوا:**

ترجمه: مردم [در این دنیا] در خوابید، هنگامی که بمیرند، بیدار می‌شوند.

مفهوم: در دیدگاه معتقدان به معاد، زندگی دنیوی همچون خوابی کوتاه و گذرا است و زندگی حقیقی در جهان دیگر معنا می‌یابد.

﴿و ما هذه الحیاة الدنیا الا لهو و لعب و ان الدار الآخرة لهی الحیوان لو كانوا یعلمون﴾
(عنکبوت، ۶۴)

ترجمه: زندگی دنیا جز سرگرمی و بازی نیست و سرای آخرت زندگی حقیقی است، اگر می‌دانستند.

پیام آیه: قرآن بر کم‌ارزش بودن زندگی دنیوی و حقیقی بودن زندگی آخرت تأکید می‌کند.